

Dokumenty powojennego awansu naukowego Romana Witolda Ingardena

DOI: <http://dx.doi.org/10.12775/RF.2020.015>

Wniosek Rady Wydziału Filozoficznego Uniwersytetu Jagiellońskiego z posiedzenia z dnia 15 maja 1945 roku, przesłany Ministerstwu Oświaty w sprawie mianowania Prof. Romana Ingardena profesorem zwyczajnym na Katedrze Filozofii Ścisłej Wydziału Filozoficznego UJ

Zawiadamia się, że prof. Roman Witold Ingarden, wyszedłszy z husserlowskiej grupy fenomenologów, starał się przede wszystkim orientować się we współczesnych kierunkach filozoficznych i zająć wobec nich stanowisko. Stąd grupa prac poświęconych z jednej strony uświadomieniu sobie głównych tendencji fenomenologicznych (por. *Dążenia fenomenologów*, 1919; dwa artykuły o poglądach Maxa Schelera, 1922 i 1928; *Główne linie rozwoju poglądów filozoficznych E. Husserla*, 1939), z drugiej zaś przedstawieniu i krytyce a) bergsonizmu, b) konwencjonalizmu logicznego, c) neopozytywizmu, d) reizmu Kotarbińskiego i e) poglądów K. Twardowskiego (*Działalność K. Twardowskiego*, 1938). Refleksje nad dążeniami naukowymi fenomenologów uświadomiły prof. Ingardenowi, że poglądy ich domagają się już to przebudowy w niektórych zasadniczych punktach, już to istotnego uzupełnienia, a to a) w sprawie metod, zadań i roli teorii poznania, b) w sprawie koncepcji istoty przedmiotu indywidualnego w przeciwstawieniu do tzw. przedmiotów ogólnych (idei), c) w sprawie zasadniczego dla Husserla stanowiska transcendentnego idealizmu. Dociekania nad teorią poznania doprowadziły prof. Ingardena 1) do ponownego rozważenia jej możliwości w związku z grożącym jej niebezpieczeństwem *petitionis principii* i do prób jego przewyciężenia, 2) do ustalenia, jakimi środkami poznawczymi musiałaby teoria poznania rozporządzać, gdyby miała być bezwzględny poznaniem poznania, 3) do przeprowadzenia krytyki metod i wyników psychofizycznej teorii poznania (1930) i wreszcie

4) do ograniczenia roli teorii poznania do roli dyscypliny równorzędnej innym naukom filozoficznym, która ma za zadanie jedynie skontrolować i zweryfikować wyniki uzyskiwane w naukach szczegółowych i w filozofii, a nie ma być – jak tego niejednokrotnie domagano się w pokantowskiej filozofii – czynnikiem nadrzędnym, główną i zasadniczą dyscypliną filozoficzną, na której opierałyby się wszystkie pozostałe badania filozoficzne i naukowe (odczyt habilitacyjny 1925). Ostateczne zaokrąglenie badań w tym kierunku doprowadziło do zasadniczych rozważań nad problematyką, zadaniami i metodami teorii poznania, podanych dotychczas tylko pod postacią wykładów na Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie w r. 1930/1931.

Brak ostatecznego wyjaśnienia podstawowego pojęcia fenomenologicznego istoty przedmiotu, dający się dotkliwie odczuwać w różnych dziełach fenomenologicznych, nie wyłączając prac Husserla, skłonił prof. Ingardena do podjęcia próby wyanalizowania sensu grupy pytań dotyczących istoty przedmiotu i do dokładniejszego sprecyzowania, na czym istota przedmiotu polega, tudzież do wynalezienia zasadniczych różnic między przedmiotami indywidualnymi a ogólnymi (ideami). Z badaniami tymi stoją w związku dociekania nad strukturą formalną przedmiotu indywidualnego (*Problematyka tożsamości przedmiotu indywidualnego*, 1938).

Wszystkie te studia można zarazem uważać za przygotowania do roztrząsania podstawowych zagadnień sporu między transcendentalnym idealizmem a realizmem w sprawie istnienia i natury świata. Jak wynika z uwag zawartych w rozprawie *Bemerkungen zum Problem Idealismus-Realismus* (1929), prof. Ingarden nie mógł się pogodzić z wyznaczanym przez Husserla poglądem, że wszystkie przedmioty, a w szczególności przedmioty realne, które wchodzą w skład świata realnego, należy pojąć jako intencjonalnie wytwory mnogości struktur aktów, tzw. czysty podmiot. Żeby przygotować grunt do badań w tym kierunku, prof. Ingarden starał się najpierw przeprowadzić rozgraniczenie grup zagadnień związanych ze sporem między idealizmem a realizmem na zagadnienia ontologiczne, metafizyczne i epistemologiczne. Jądro sporu leży wbrew temu, co twierdzono w ostatnich stu kilkudziesięciu latach, zgodnie z dawniejszymi tendencjami, w zagadnieniach metafizycznych. Rozwiązanie ich – nie przesądzając na razie jego możliwości – musi być przygotowane w dociekaniach ontologicznych nad podstawowymi pojęciami dotyczącymi sposobu istnienia, budowy formalnej i materialnego uposażenia przedmiotów realnych. Wbrew utartym od czasów Kanta poglądom rola rozważań epistemologicznych jest w całym sporze raczej drugorzędna i ogranicza się z jednej strony do dostarczenia pewnych motywów do wytoczenia sporu o istnienie świata, z drugiej zaś do kontroli i sprawdzenia wyników uzyskiwanych w badaniach ontologicznych i metafizycznych.

Dalsze przygotowanie do wskazania niesłuszności transcendentalnego idealizmu stanowi książka *Das literarische Kunstwerk* (1930), której istotnym zadaniem było to, żeby pokazać, iż dzieło literackie, stanowiąc istotnie jedynie intencjonalny wytwór subiektywnych czynności twórczych autora, a więc należąc tym samym do kategorii przedmiotów, do jakich usiłował Husserl (i inni idealisci) sprowadzać przedmioty realne, posiada taką strukturę formalną, jakiej nie może posiadać żaden przedmiot realny. (W czasie wojny prof. Ingarden opracował obszerne dzieło pt. *Spór o istnienie świata między realizmem a idealizmem*, w którym usiłuje zebrać dalsze argumenty przeciwko rozstrzygnięciu idealistycznemu. Pierwsze dwa tomy tego dzieła mają być niebawem przedstawione na Wydziale Historyczno-Filozoficznym PAU).

Książka o dziele literackim opracowuje zarazem szereg zagadnień dotyczących zasadniczej budowy dzieła sztuki literackiej i sposobu jego istnienia i stwarza tym samym podstawy filozoficznej teorii dzieła sztuki literackiej jako tworzywa wielowarstwowego, a zarazem posiadającego pewną strukturę rozpiętości czasowej, i próbuje wyjaśnić jego stosunek do czytelnika, a zarazem do dzieł sztuki pokrewnych typów. Książka ta zapoczątkowała nowy kierunek badań we współczesnej estetyce i jako taka dała asumpt lub też wpłynęła na szereg rozpraw w Polsce i za granicą. Dalszy ciąg badań Prof. Ingardena w tej dziedzinie zawarty jest przede wszystkim w książce *O poznawaniu dzieła literackiego* (1936) tudzież w rozprawach takich jak np. *Prawa formy i treści w dziele literackim* (1937), *O tak zwanej prawdzie w literaturze*, *O psychologii i psychologizmie w nauce o literaturze*, *Zagadnienie tożsamości dzieła muzycznego* i inne.

Obok tych głównych prac interesował się Prof. Ingarden także innymi niektórymi zagadnieniami z dziedziny filozoficznych podstaw logiki, niektórymi sprawami z dziedziny psychologii tudzież zasadniczą sprawą pojmowania filozofii. Wreszcie, będąc szereg lat czynnym nauczycielem w szkołach średnich, zabierał kilkakrotnie głos w sprawach nauczania.

Wobec powyższego proszę w imieniu Rady Wydziału Filozoficznego UJ o zatwierdzenie niniejszego wniosku.

Prof. Ingarden kompetował o Katedrę Filozofii w Krakowie już w r. 1939, gdy chodziło o obsadę katedry opróżnionej po śmierci Prof. Rubczyńskiego, i już wtedy wynik przeprowadzonej ankiety był dla Prof. Ingardena bardzo pozytywny¹.

¹ Zob. „Akta Osobowe – Roman Witold Ingarden (1893–1970)”, „Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego”, S III 246 („Sprawa mianowania Prof. Romana Ingardena profesorem zwyczajnym UJ na Katedrze Filozofii Ścisłej”, pismo sporządzone i podpisane przez dziekana, prof. dra Z. Zawirskiego).

Wniosek CKK dla Pracowników Nauki w sprawie doktoratu Romana Witolda Ingardena

Centralna Komisja Kwalifikacyjna dla Pracowników Nauki zaświadcza, że Obywatel Ingarden Roman, profesor zwyczajny w Instytucie Filozoficznym Wydziału Filozoficznego Uniwersytetu Warszawskiego uzyskał stopień naukowy –

DOKTORA NAUK FILOZOFICZNYCH

Z mocy art. 71 ust. 1 ustawy z dnia 15 grudnia 1951 r. o szkolnictwie wyższym i o pracownikach nauki (Dz. URP z 1952 r. Nr 6, poz. 38) oraz na zasadzie §1 ust. 3 Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 26 kwietnia 1952 r. w sprawie warunków i trybu nadawania stopni naukowych (Dz. U.R.P. Nr 24 z 1952 r., poz. 164). [Podpisał:] Przewodniczący Centralnej Komisji Kwalifikacyjnej dla Pracowników Nauki Adam Rapacki².

Opinie partyjne w sprawie Romana Witolda Ingardena

Uniwersytet Jagielloński
Oddział Kadr
W Krakowie

Kraków, dnia 30 lipca 1951 r.

Charakterystyka

Personalalia:

Prof. dr Ingarden Roman, syn Romana;

Data i miejsce urodzenia: 5 II 1893 r., Kraków;

Wykształcenie: Uniw. Lwowski. Wydz. Filozof. Studia w Getyndze, Wiedniu, Frydburgu-Bad;

Pochodzenie społeczne: intel. Prac. (ojciec inżynier)

Przynależność partyjna: bezpartyjny;

Zajmowane stanowisko: prof. zwycz. na Wydz. Humanist. UJ, obecnie zarządzeniem Minist. urlopowany.

Oblicze polityczne:

Przed wojną do żadnych partii rzekomo nie należał. Podczas okupacji przebywał we Lwowie, gdzie był wykładowcą filozofii na tajnych

² Zob. „Akta Osobowe – Roman Witold Ingarden (1893–1970)”, „Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego”, S III 246 (Ostateczne potwierdzenie doktoratu wraz z nadaniem mu stopnia doktora zatwierdzone przez A. Rapackiego w 1953 roku).

kompletach Uniwersytetu Lwowskiego do początku 1944 r. Następnie do końca okupacji przebywał w Krakowie. Po wyzwoleniu do Partii nie należy. Wg podanej opinii przez ludzi otaczających go na uczelni dr Ingarden do obecnej rzeczywistości ustosunkowany jest negatywnie. W wykładach swoich pomija zupełnie filozofię marksistowską. O nauce radzieckiej wyraża się zupełnie z nieukrywaną ironią oraz z podobną ironią podchodzi do wszelkich prac związanych z walką o poziom nauki. Podczas egzaminu naprowadza studentów na zagadnienia filozofii marksistowskiej, lecz po to tylko, aby je krytykować i ośmieszyć. Przy sobie gromadzi najbardziej reakcyjne elementy uczelni, które są pod pełnym jego wpływem.

Oblicze moralne:

W życiu prywatnym bliżej nie jest znany. Sądownie karany nie był.

Stosunek do pracy zawodowej:

W latach 1918–1933 pracował bez przerwy jako nauczyciel w Lublinie, w gimnazjum Górskiego w Warszawie, w Państwowym Gimnazjum w Toruniu i we Lwowie. Od 1933 do chwili wybuchu wojny był profesorem nadzwyczajnym w Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie. Na Uniwersytecie Iwana Franki został mianowany profesorem teorii literatury na Wydziale Filozoficznym przy Katedrze Filologii Niemieckiej, gdzie wykładał do dnia 22 czerwca 1941 r. Następnie był wykładowcą w Szkole Zawodowej Technicznej we Lwowie, do maja 1944 r. Od czerwca 1944 do końca okupacji niemieckiej przebywał w Pieskowej Skale, pracując jako nauczyciel w Domu Dziecka. Od lutego 1945 r. był zatrudniony na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Jagiellońskiego, początkowo jako profesor kontraktowy, następnie jako profesor zwyczajny filozofii do 1950 r. Od roku akademickiego 1950/1951 wym. korzysta z urlopu płatnego, a katedra, w której był wykładowcą, została zlikwidowana w dniu 1 stycznia 1951 r.³

Opinia

Prof. Ingarden Roman

Urodzony 5 lutego 1893 r. Ojciec inżynier, matka nauczycielka. Wykładowca historii filozofii i logiki.

Zdecydowany idealista i wróg materializmu. Jeden z najwybitniejszych reprezentantów tzw. husserializmu. W wykładach swoich pomija

³ Zob. „Akta Osobowe – Roman Witold Ingarden (1893–1970)”, „Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego”, S III 246 (Charakterystyka Ingardena, opinia kadrowa, partyjna).

zupełnie filozofię marksistowską, wymaga jedynie znajomości filozofii do 1830 r. Przy egzaminie pytaniami naprowadza na zagadnienia filozofii marksistowskiej, lecz po to, aby je krytykować i próbować obśmiewać (zarzuca filozofii materialistycznej niekonsekwencję itd.). O nauce radzieckiej wyraża się z nieukrywaną zupełnie ironią. Z ironią również podchodzi do wszelkich prac związanych z walką o poziom nauki.

Przy sobie gromadzi najbardziej reakcyjne, klerykalne elementy Uczelni, które są pod pełnym jego wpływem.

Jeżeli chodzi o jego wystąpienia publiczne, to znane są jego polemiki na I Zjeździe Kół Polonistycznych w Krakowie w listopadzie 1947 r., gdzie zwalczał poglądy Żółkiewskiego.

Reasumując: Prof. Ingarden Roman to zdecydowany, świadomy wróg, któremu należy odebrać katedrę⁴.

Opinia

Prof. Ingarden Roman był wykładowcą logiki na Wydziale Humanistycznym. Wyznawca idealistycznych poglądów. Obecnie pisze artykuły do *Tygodnika Powszechnego*. Zwolniony z funkcji wykładowcy z powodu idealistycznego podejścia do przedmiotu i wykładów⁵.

Wniosek Rady Wydziału Filozoficzno-Historycznego Uniwersytetu Jagiellońskiego w sprawie przywrócenia Romana Witolda Ingardena do pracy na Uniwersytecie Jagiellońskim

Rada Wydziału Filozof.-Historycznego UJ na posiedzeniu w dniu 11 bm. uchwaliła jednogłośnie zwrócić się do Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego o zreaktywowanie w Uniwersytecie Jagiellońskim i przywrócenie na Katedrze Filozofii Ogólnej prof. Romana Ingardena, obecnie prof. Uniwersytetu Warszawskiego.

Prof. dr Roman Ingarden, były profesor Uniwersytetu J.K. we Lwowie, pełnił do roku 1945, jako zwyczajny profesor filozofii w Uniwersytecie Jagiellońskim, swe funkcje z wielkim i niezaprzeczoną pożytkiem dla kształcenia młodzieży i rozwoju nauk filozoficznych

⁴ Zob. „Akta Osobowe – Roman Witold Ingarden (1893–1970)”, „Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego”, S III 246 (Opinia towarzysza Bogdana Kędzierka I Sekretarza POP PZPR przy Uniwersytecie Jagiellońskim).

⁵ Zob. „Akta Osobowe – Roman Witold Ingarden (1893–1970)”, „Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego”, S III 246 (Opinia Związku Młodzieży Polskiej Zarząd Uczelniany Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie Kierownika Sekcji Ewaluacji Kadr towarzysza Czubasiewiczza Mariana i towarzysza Przewodniczącego Pituly Wacława).

w Polsce. Pismem Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego z dnia 10 XI 1951 został urlopowany od zajęć, tracąc tym samym możliwość wykładania i spełniania funkcji dydaktycznych kształcenia młodzieży akademickiej z zakresu swego przedmiotu, a wreszcie pismem z dnia 14 XI 1952 (Nr D.K. II-37238/MDK) przeniesiony na Uniwersytet Warszawski, z czym i również formalny związek jego z Uniwersytetem Jagiellońskim uległ przecięciu. Od tej chwili po dzień dzisiejszy młodzież Uniwersytetu Jagiellońskiego jest pozbawiona wykładów i seminariów z filozofii w szerszym, ścisłym i właściwym słowa znaczeniu.

Jedynym źródłem zapoznania się młodzieży z zagadnieniami filozoficznymi stały się wykłady i zajęcia zorganizowane w Katedrze Podstaw Marksizmu – utworzonej w r. 1951 (Dz.U. Nr 8, poz. 60), która uległa zresztą na początku br. akad. likwidacji. Z dyscyplin filozofii utrzymała się w rezultacie tylko logika, w całokształcie nauk filozoficznych gałąź wiedzy o charakterze propedeutycznym. W ten sposób Wydział Filozof.-Historyczny wbrew swej nazwie stał się właściwie fakultetem kadrubowym o zakresie udzielonej w nim wiedzy zacieśnionej do przedmiotów fachowych i specjalistycznych.

Przywrócenie prof. dr. Ingardena na katedrę i danie mu możliwości nauczania i normalnego wykonywania czynności profesora Uniwersytetu będzie nie tylko zadośćuczynieniem za wyrządzoną mu krzywdę, ale przyczyni się wybitnie do podniesienia podstawowego wykształcenia młodzieży, niezbędnego zarówno w naukach humanistycznych, ale i również w przyrodniczych i mat.-fizycz., a Wydziałowi zapewni znakomitego reprezentanta, mającego głośne nazwisko w świecie naukowym w zakresie nauk filozoficznych, które właściwie nie są w Uniwersytecie naszym z wielką szkodą dla nauki obecnie reprezentowane.

Dziekanat prosi w imieniu Rady Wydziału Filozoficzno-Historycznego o załatwienie sprawy powrotu prof. Ingardena w trybie przyspieszonym, tak aby mógł on zacząć swą działalność z rozpoczęciem semestru drugiego, tj. od 10 II 1957 r.⁶

⁶ Zob. „Akta Osobowe – Roman Witold Ingarden (1893–1970)”, „Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego”, S III 246 (Pismo dziekana i Rady Wydziału Historyczno-Filozoficznego Uniwersytetu Jagiellońskiego o przywróceniu Ingardena na zajmowaną wcześniej przez niego II Katedrę Filozofii).